

- Edwards, J.L., Green, K.E., & Lyons, Ch.A. (1996). *Factor and Rasch Analysis of the School Culture Survey*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, April 1996, New York.
- Grady, N.B., Fisher, D.L., & Fraser, B.J. (1996). Images of school through metaphor development and validation of a questionnaire. *Journal of Educational Administration*, 34 (2), 41-53.
- Houtveen, A.A.M., Voogt, J.C., Vegt, A.L. van der, & Grift, W.J.C.M. van de (1996). *Zo zijn onze manieren: onderzoek naar de organisatiecultuur van scholen*. Utrecht: ISOR.
- O'Reilly, C.A., Chatman, J., & Caldwell, D.F. (1991). People and organizational culture: a profile comparison approach to assessing person-organization fit. *Academy of Management Journal*, 34 (3), 487-516.
- Pang, N.S.K. (1996). School values and teachers' feelings: a LISREL model. *Journal of Educational Administration*, 34 (2), 64-83.
- Rousseau, D.M. (1990). Assessing Organizational Culture: The Case for Multiple Methods. In: B. Schneider (Ed.), *Organizational Climate and Culture* (pp. 153-192). San Francisco: Jossey-Bass.
- Sashkin, M. (1990). *School Culture Assessment Questionnaire*. Washington, DC: Graduate School of Education and Human Development.
- Staessens, K. (1991). Ontwikkeling en Validering van de Vragenlijst Professionele Cultuur van Basisscholen. *Pedagogische Studiën*, 68, 241-252.
- Xenikou, A., & Furnham, A. (1996). A Correlational and Factor Analytic Study of Four Questionnaire Measures of Organizational Culture. *Human Relations*, 49 (3), 349-371.

Schoolzelfevaluatie in het basisonderwijs: het ontwikkelen en uittesten van een instrumentarium 'School- en klaskenmerken'

M. Hendriks & R. Bosker, *Universiteit Twente*

Scholen worden steeds meer verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun onderwijs. Van hen wordt gevraagd een actief beleid van kwaliteitszorg te voeren. Zelfevaluatie vormt een onderdeel daarvan. Ten behoeve van zelfevaluatie staat scholen een groeiend aantal instrumenten ter beschikking. Recent onderzoek (SVO-94606) van het Onderzoekscentrum Toegepaste Onderwijskunde van de Universiteit Twente (OCTO), waarin bestaande instrumenten voor zelfevaluatie geïnterpreteerd, geanalyseerd en beoordeeld zijn, heeft laten zien dat geïntegreerde instrumenten voor schoolzelfevaluatie, dat wil zeggen instrumenten die zowel leerresultaten als procesgegevens bevatten nauwelijks voorhanden zijn. Bovendien doet de inventarisatie twijfels rijzen over de betrouwbaarheid en validiteit van de onderzochte instrumenten, met name daar waar de meting van procesvariabelen in het geding is.

Teneinde tot een beter instrumentarium te komen is in 1995 een start gemaakt met een samenwerkingsproject tussen het Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito), de Stichting voor Leerplanontwikkeling (SLO) en het Onderzoekscentrum Toegepaste Onderwijskunde van de

Universiteit Twente (OCTO) om te komen tot een geïntegreerd instrumentarium voor schoolzelfevaluatie.

Het onderzoek heeft tot doel basisscholen te voorzien van een instrumentarium waarmee:

- resultaten van (groepen van) leerlingen in de tijd gemeten en aan leerlingachtergrondkenmerken gekoppeld kunnen worden;
- het onderwijsaanbod ('opportunity to learn') geregistreerd kan worden;
- een aantal relevante procesfactoren op school- en klasniveau gemeten kunnen worden.

In de presentatie zal verslag gedaan worden van het ontwikkelen en uittesten van het deelinstrumentarium 'School- en klaskenmerken'. Het betreft hier activiteiten die zijn uitgevoerd door het OCTO.

In de eerste fase van het project zijn door OCTO concept-instrumenten ontwikkeld voor het meten van de school- en klaskenmerken prestatiegerichtheid, onderwijskundig leiderschap, samenwerking en overleg, evaluatie, school/klasse/werkklimaat, leertijd, gestructureerd onderwijs en adaptief onderwijs. Wat betreft het te ontwikkelen instrumentarium is de keuze gemaakt om uit te gaan van zowel zelfbeoordeling als beoordeling door direct betrokkenen. Dit betekent dat op schoolniveau de schoolleiding zowel zichzelf beoordeelt als beoordeeld wordt door leerkrachten. En op klasniveau houdt dit in dat leerkrachten zowel zichzelf beoordelen als beoordeeld zullen worden door leerlingen.

In het thans door OCTO uit te voeren vervolgonderzoek (looptijd oktober 1996 - april 1997) worden de ontwikkelde concept-instrumenten in een beperkte proefsituatie uitgetest op validiteit, betrouwbaarheid en praktische bruikbaarheid. Teneinde de benodigde gegevens te verkrijgen zijn op 25 scholen alle teamleden en de schoolleiding gevraagd mee te werken aan het onderzoek, alsmede de leerlingen van de groepen 4, 5 en 6.

Voor wat betreft de validiteitsbepaling wordt uitgegaan van de door Campbell en Fiske ontwikkelde 'multi-trait multi-method' benadering. Traits zijn in dit verband de overkoepelende concepten (de hierboven vermelde school- en klaskenmerken); de methoden betreffen zowel de zelfrapportage als de beoordeling door direct betrokkenen.

Naarmate het multi-method aspect minder bevredigende resultaten geeft zal de vraag naar de predictieve validiteit nijpender worden. Daar het merendeel van de scholen gebruik maakt van het Cito-leerlingvolgsysteem zal middels multi-level analyses nagegaan worden in welke mate de gemeten procesvariabelen (en hun verschillende beïnvloedingen) samenhang vertonen met de leerwinst die leerlingen gedurende een half jaar boeken.

De betrouwbaarheidsbepaling betreft coëfficiënten voor interne consistentie, p-waarden, item-rest correlaties voor operationalisaties in geval de auteurs van de oorspronkelijke instrumenten zijn uitgegaan van de klassieke testtheorie. Waar IRT het onderliggende model is, zullen de items worden gecalibreerd, de homogeniteit van de schaal zal worden bepaald, alsmede wordt gekeken naar unidimensionaliteit en lokale stochastische onafhankelijkheid. Omdat ook op lagere aggregatieniveaus wordt gemeten, zal ook de betrouwbaarheid van aggregaten bepaald worden. Dit zal gedaan worden volgens de betrouwbaarheidstheorie (vgl. Raudenbush et al., 1991) waarbij het erom gaat of beoordelaars die geacht worden hetzelfde object te beoordelen overeenstemmen in hun oordeel.

De bruikbaarheidsvraag tenslotte zal beantwoord worden door op acht scholen gesprekken te voeren met de schoolleiding, het team en enkele leerlingen uit de jaargroepen 4, 5 en 6. Vier

scholen worden geselecteerd op basis van extreme scores op de gemeten procesvariabelen en vier andere scholen op basis van opvallende discrepanties in antwoorden gegeven door actoren op de diverse niveaus. De relevantie van de geselecteerde variabelen, het gemak waarmee de instrumenten gehanteerd kunnen worden, de tijdsinvestering die het vraagt en de interpreteerbaarheid van de teruggekoppelde informatie zullen daarbij onder andere onderzocht worden.

Het vervolgonderzoek dient te leiden tot een verder uitgewerkt (getest en gereviseerd) zelfevaluatie-instrument voor het meten van school- en klaskenmerken met handleiding:

- waarin school- en klaskenmerken zo betrouwbaar en valide mogelijk gemeten worden;
- waarin een prioritering van kenmerken is aangegeven;
- waarin gestreefd is naar reductie en verkorte versies van gebruikte (deel)instrumenten in het prototype;
- dat bruikbaar en uitvoerbaar is voor scholen.

De school komt tot haar profiel. Het semantisch differentiaal als mapping techniek voor schoolanalyse

P. Van Petegem, *Universiteit Antwerpen (UIA)*

Situering

Zowel nationaal als internationaal doet zich een trend voor naar grotere autonomie op vlak van beleidsvoering in de lokale scholen. Deze beweging vertaalt zich beleidsmatig in mechanismen van deregulering, enveloppenfinanciering en outputcontrole. De deregulering gaat gepaard met een grotere responsabilisering voor de lokale scholen.

Het toenemend belang van lokale beleidsvoering noodzaakt dat scholen worden uitgerust met de middelen die zo iets mogelijk maken. Scholen dienen daarom te worden voorzien van mensen en middelen die het beleidsvormingsproces mee vorm en sturing kunnen geven. Deze bijdrage is binnen deze context te situeren, met name binnen de voorbereiding van de vormgeving van de lokale beleidsprocessen. Als vertrekpunt bij beleidsvoering dient zich de bestaande situatie aan als gegeven.

Aan de hand van een relatief eenvoudige techniek als het gebruik van semantisch differentiaal kunnen scholen hun eigen profiel beter leren kennen. Het gebruik van semantische contrastparen kan de school in haar eigenheid situeren en verschaft de deelnemers aan de beleidsvoering duidelijke informatie. Dit is noodzakelijk omdat het beeld dat de participanten hebben van het profiel van de school zich vaak -zo het als aanwezig is- op impliciet niveau situeert. Dit expliciteren nodigt -dwingt- de deelnemers tot meta-communicatie over de school.